

Staszyci

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. Żurawia 4 skr. pt. 24

00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 29-35-69; 28-37-04; 28-90-17

Telex: 816-436

ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41

Telefax: 29-40-89

BS/449/116/91

KTO NIE POSZEDŁ NA WYBORY?

Komunikat z badań

Warszawa, listopad 1991 r.

W pierwszych demokratycznych wyborach do Sejmu nie wzięła udziału ponad połowa naszego społeczeństwa. W domach pozostało 57% potencjalnych wyborców. Szukając odpowiedzi na pytania, kim są oraz jakie mają opinie w podstawowych kwestiach politycznych i gospodarczych ci, którzy nie skorzystali z podstawowego prawa obywatela, przeanalizujemy wyniki dwóch przedwyborczych sondaży CBOS przeprowadzonych we wrześniu i październiku '91¹.

W obydwu sondażach odnotowano podobne - w granicach 55 punktów procentowych - odsetki respondentów deklarujących zamiar udziału w wyborach, co było podstawą szacowania frekwencji wyborczej na 46%². Zjawiskiem systematycznie obserwowanym, nie tylko w polskich badaniach, jest bowiem skłonność części ankietowanych do deklarowania swojego uczestnictwa w wyborach, mimo że tak naprawdę nie zamierzają brać w nich udziału. Ludziom trudniej przyznawać się do zachowań nie aprobowanych społecznie. A takim pozostaje - w świetle wypowiedzi właściwie wszystkich autorytetów społecznych wzywających do udziału w wyborach - "niespełnienie obywatelskiego obowiązku".

Z analizy uzyskanych w sondażach danych wynika, że takie cechy socjodemograficzne, jak płeć, wiek, miejsce zamieszkania nie różnicowały deklarowanych zachowań wyborczych. Wyróżniały się natomiast grupy zajmujące określone miejsca w strukturze społeczeństwa: udział w wyborach deklarowali częściej niż inni przedstawiciele inteligencji i pracowników umysłowych, osoby z wyższym wykształceniem oraz mające wysokie dochody, ci zaś, którzy w wyborach nie zamierzali uczestniczyć najczęściej rekrutowali się spośród rolników i robotników niewykwalifikowanych (tab.1 aneksu).

Największe jednak różnice między tymi, którzy chcieli skorzystać z prawa wyboru, a tymi, którzy nie zamierzali głosować wystąpiły w przypadku dwóch bardzo istotnych kwestii. Pierwsza z nich to ogólne nastawienie - optymistyczne bądź pesymistyczne - wynikające

¹ Sondaże "Aktualne problemy i wydarzenia"(20) i(21) zrealizowano na 1500-osobowych ogólnopolskich reprezentatywnych próbach losowych dorosłej ludności w dniach: (20) 20-23 września 1991 r. i (21) 10-13 października 1991 r.

² Frekwencję szacowano na podstawie zmiennych dotyczących deklaracji pewnego i prawdopodobnego uczestnictwa w wyborach i stopnia zainteresowania nimi.

zarówno z oceny przemian zachodzących w Polsce, jak i własnej sytuacji życiowej. Druga natomiast - to stopień zainteresowania polityką oraz uczestnictwo (nawet bierne) w życiu publicznym.

Na tle ogólnie niskiego wskaźnika społecznego optymizmu, co do kierunku rozwoju sytuacji w kraju (jedynie 23% uważa, że jest on pozytywny), wyraźnie więcej jest optymistów wśród wybierających się na wybory (32%) niż w grupie nie deklarujących swojego udziału (13%); 3/4 optymistów gotowych było głosować, natomiast wśród pesymistów deklaracje uczestnictwa rozkładały się równo po połowie. Płynie stąd wniosek, że partiom politycznym udało się w pewnej mierze uzyskać potencjalne poparcie połowy generalnie pesymistycznie oceniających rozwój sytuacji w kraju. Istnieje również wyraźna zależność między oceną własnej sytuacji materialnej a deklarowanym uczestnictwem w wyborach. Im lepsza jest ocena własnych warunków materialnych, tym większa gotowość udziału w wyborach i odwrotnie, im gorzej są one oceniane, tym mniejsza skłonność do głosowania (tab.1).

Tabela 1

w procentach

Przedmiot oceny	Deklaracje udziału w wyborach:	
	zamierzający głosować	nie zamierzający głosować
Kierunek rozwoju sytuacji kraju:		
- dobry	76	24
- zły	49	51
- trudno powiedzieć	50	50
Ocena warunków materialnych :		
- złe	46	54
- średnie	63	37
- dobre	74	26

Zależność zachodząca pomiędzy deklaracją uczestnictwa w wyborach a syntetyczną miarą "braku optymizmu" pozwala na scharakteryzowanie tej części społeczeństwa, która nie uczestniczyła w wyborach. Podobne bowiem związki zachodzą między niewyrażaniem gotowości do głosowania a opiniami wskazującymi na pesymistyczne nastroje społeczne: negatywną oceną rozwoju sytuacji politycznej, gospodarczej i warunków życia ludzi w ciągu najbliższych dwóch lat, większym niż u deklarujących udział w wyborach osobistym poczuciem zniechęcenia

obecną sytuacją i zagrożenia utratą pracy, przekonania, że więcej zmieniło się na gorsze niż na lepsze z tego, co dokonało się w Polsce w latach 1989-91 oraz przeświadczeniem, że cena, jaką za te zmiany poniosło społeczeństwo jest zbyt wysoka (tab.2).

Tabela 2

w procentach

Deklaracje udziału	Czy cena, jaką za zmiany, które dokonały się w Polsce w latach 1989-91 poniosło społeczeństwo była:			
	zbyt wysoka	taka, jak powinna być	niezbyt wysoka	trudno powiedzieć
Zamierzający głosować	67	19	6	8
Nie zamierzający głosować	77	9	4	10

Co więcej, wyraźna większość osób nie zamierzających głosować stwierdziła, że ceny podstawowych artykułów spożywczych są skandalicznie wysokie, zupełnie nie do przyjęcia (tab.3).

Tabela 3

w procentach

Deklaracje udziału	Ceny podstawowych artykułów żywnościowych są:		
	skandalicznie wysokie, nie do przyjęcia	wysokie, ale do przyjęcia	inne odpowiedzi
Zamierzający głosować	47	48	5
Nie zamierzający głosować	61	36	3

Wśród respondentów nie zamierzających głosować jest ponad dwukrotnie mniej popierających plan Balcerowicza niż wśród deklarujących udział w wyborach (tab.4).

Tabela 4

w procentach

Deklaracje udziału	Stosunek do planu Balcerowicza:		
	poparcie	brak poparcia	brak opinii
Zamierzający głosować	27	40	33
Nie zamierzający głosować	12	47	41

Osoby, które nie deklarowały zamiaru głosowania charakteryzują mniejsze nadzieje związane z prywatyzacją gospodarki, mierzone oceną tempa, w jakim jest przeprowadzana (tab.5).

Tabela 5

w procentach

Deklaracje udziału	Czy zmiany w kierunku sprywatyzowania gospodarki przebiegają:		
	zbyt wolno	wystarczająco szybko	zbyt szybko
Zamierzający głosować	40	28	32
Nie zamierzający głosować	28	31	41

Chcąc scharakteryzować poglądy polityczne tych, którzy nie byli skłonni głosować 27 października, należy zacząć od stwierdzenia, że są to ludzie deklarujący zdecydowanie mniejsze niż pozostali zainteresowanie polityką. Większość z nich to ci, których uwadze umykają często nawet ważne wydarzenia lub osoby, których polityka praktycznie nie interesuje (tab.6).

Tabela 6

w procentach

Deklaracje udziału	Deklarowane zainteresowanie polityką:		
	duże	średnie	małe
Zamierzający głosować	23	48	29
Nie zamierzający głosować	6	37	57

Jest zatem zrozumiałe, że meandry życia polskiej sceny politycznej są im zupełnie obce, tym bardziej, że relatywnie częściej niż inni nie są przekonani o potrzebie istnienia partii politycznych (tab.7).

Tabela 7

w procentach

Deklaracje udziału	Czy potrzebne są partie polityczne?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
Zamierzający głosować	73	11	16
Nie zamierzający głosować	53	13	33

Osoby nie zamierzające głosować niemal dwukrotnie częściej niż deklarujące taką gotowość wyrażały opinię, że wybory nie będą równie przełomowym wydarzeniem, jak te z czerwca '89 oraz że właściwie nic takiego by się nie stało, gdyby z jakichś powodów nie mogły się odbyć (tab.8). Ludzie ci nie zamierzali udzielić finansowego wsparcia żadnej partii i nie oglądali programów Studia Wyborczego.

Tabela 8

w procentach

Deklaracje udziału	Gdyby wybory te nie mogły się odbyć, to:			
	byłoby to z pożytkiem dla wszystkich	nic takiego by się nie stało	wielka szkoda	trudno powiedzieć
Zamierzający głosować	2	15	71	12
Nie zamierzający głosować	3	34	36	28

Także dwukrotnie mniejszy jest w tej grupie odsetek twierdzących, że nowo wybrany Sejm okaże się lepszy niż obecny (tab.9).

Tabela 9

w procentach

Deklaracje udziału	Czy nowo wybrany Sejm okaże się w porównaniu z obecnym:			
	lepszy	taki sam	gorszy	trudno powiedzieć
Zamierzający głosować	64	12	3	21
Nie zamierzający głosować	33	29	6	32

Oceniając ten znaczny odłam społeczeństwa w aspekcie obywatelskiego uczestnictwa w instytucjach i procedurach demokratycznych, można powiedzieć, że stanowi on warstwę zewnętrzną, peryferyjną wobec demokratycznego systemu politycznego. Wydaje się, że sukces polskiej demokracji w dużej mierze zależeć będzie od tego, jak zachowają się grupy społeczne tworzące warstwę peryferyjną, kumulujące w sobie znaczny ładunek ciągle wzrastającego społecznego niezadowolenia. Czy pozostaną biérne, za czym przemawia niski poziom świadomości i aktywności politycznej, a także związanej z tym wewnętrznej integracji tej warstwy? Czy porzucając bierność, będą próbować zmienić swoje położenie na drodze procedur demokratycznych albo zachowań pozasystemowych? Od zachowania elit politycznych w dużej mierze zależeć będzie, czy uda się zmniejszyć wielkość warstwy peryferyjnej. Jak się wydaje, ponad sześćdziesięcioprocentowa frekwencja w wyborach czerwcowych i prezydenckich jest tu trudną do przekroczenia granicą.

ANEKS

Tabela 1

w procentach

Charakterystyka badanych	Deklaracja uczestnictwa w wyborach:		Liczba osób
	zamierzający głosować	nie zamierzający głosować	
Ogółem	55	45	1497
<u>Płeć</u>			
Mężczyźni	58	41	714
Kobiety	52	48	783
<u>Wiek</u>			
Do 24	50	50	168
25-29	49	51	129
30-39	50	50	379
40-49	59	41	269
50-59	58	42	200
60 lat i więcej	62	38	352
<u>Miejsce zamieszkania</u>			
Wieś	51	49	595
Miasto	58	42	902
<u>Wielkość miasta</u>			
Do 20 tys.	57	43	157
21-100	57	43	303
101-500	58	42	239
501 tys. i więcej mieszkańców	60	40	203
<u>Region</u>			
Środkowy (Warszawa)	55	45	246
Północno-wschodni (Białystok)	49	50	109
Północny (Gdańsk)	66	33	155
Południowy (Katowice)	58	42	261
Południowo-wschodni (Kraków)	52	48	240
Środkowowschodni (Lublin)	49	51	106
Środkowozachodni (Poznań)	49	51	208
Południowo-zachodni (Wrocław)	62	38	172
<u>Wykształcenie</u>			
Podstawowe	53	47	626
Zasadnicze zawodowe	51	49	372
Średnie	60	40	396
Wyższe	72	28	103
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>			
Inteligencja, kadra kierownicza	81	19	97
Pozostali umysłowi	61	39	297
Pracownicy handlu i usług	59	41	117
Robotnicy wykwalifikowani	53	47	400
Robotnicy niewykwalifikowani	46	54	210
Robotnicy najemni w rolnictwie i leśnictwie	68	32	44
Rolnicy	46	54	251
Prywatni przedsiębiorcy	63	37	62
<u>Dochody osobiste respondenta</u>			
Do 750 tys. zł	51	49	326
751-1500	52	48	569
1501-2250	61	39	315
2251-3000	53	47	148
3001-3750	71	29	63
3751-4500	67	33	33
Powyżej 4500 tys. zł	72	28	32